

Flora- en faunaonderzoek Kruserbrink, Hardenberg

Eelerwoude werkt

met passie aan een mooi

en groen Nederland

Vechtdal wonen
T.a.v. de heer T. Beumer
Eskampweg 1
7731 TA Ommen

Opdrachtnemer:

Eelerwoude

[Onze vestigingen](#)

088-1471100

info@eelerwoude.nl

www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: 9302

Datum: 07-10-2019

Projectleider: V. de Lenne

Opgesteld: V. de Lenne

Gecontroleerd: M. Gelink

Status: Concept

Versie: 1

© 2019 Eelerwoude

Dit rapport is enkelzijdig opgemaakt.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding.....	4
2	Huidige situatie en ontwikkeling.....	5
2.1	Huidige situatie en voorgenomen ontwikkeling.....	5
3	Natuurwetgeving	8
3.1	Inleiding	8
3.2	Bescherming van soorten	8
4	Methode	9
4.1	Bureauonderzoek	9
4.2	Veldonderzoek.....	9
5	Beschermde soorten.....	12
5.1	Vleermuizen.....	12
5.2	Vogels	18
5.3	Overige beschermde soorten	21
6	Conclusie.....	23
6.1	Conclusie algemeen.....	23
6.2	Maatregelen en aandachtspunten	23
	Bijlage 1 Soortkaarten.....	25

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Vechtdal wonen is voornemens de wijk Kruserbink ter hoogte van de Vecht aan de noordkant van het centrum van Hardenberg herin te richten. Ten behoeve van deze herinrichting zullen de twee bestaande flatgebouwen gesloopt worden.

Met de voorgenomen ontwikkeling zijn negatieve effecten op beschermde flora en fauna niet op voorhand uit te sluiten. In verband met deze voorgenomen ontwikkeling is een onderzoek uitgevoerd naar beschermde flora en fauna. Gezien het voorkomen en het bekende verspreidingsgebied van beschermde soorten heeft dit onderzoek zich voornamelijk geconcentreerd op vleermuizen en vogels.

Uit het onderzoek komt naar voren of de voorgenomen ontwikkelingen consequenties hebben voor de aanwezige beschermde natuurwaarden in het kader van de Wet natuurbescherming en welke vervolgstappen noodzakelijk zijn. Voorliggende rapportage gaat hier verder op in.

2 Huidige situatie en ontwikkeling

2.1 Huidige situatie en voorgenomen ontwikkeling

Het plangebied bevindt zich in het centrale deel van Hardenberg ten noorden van het centrum. Het plangebied bestaat uit twee flats gelegen aan de Kruserbrink (77-139 & 141-203), met daaromheen gazon met beperkte opgaande beplanting. Het plangebied wordt aan de noordzijde begrensd door de Vecht en aan de zuidzijde door de woonwijk Kruserbrink. Permanente verlichting concentreert zich rond de bebouwing.

Het voornemen is een herinrichting van de wijk. De bestaande flatgebouwen worden gesloopt waarna bebouwing teruggebouwd wordt. Het voornemen is de nieuwe bebouwing en directe omgeving natuurinclusief in te richten door zowel in de nieuwe bebouwing als de buitenruimte rekening te houden met de specifieke soorten in deze omgeving.

Figuur 1. Ligging en begrenzing plangebied.

Figuur 2. Enkele foto's van het plangebied.

3 Natuurwetgeving

3.1 Inleiding

De Wet natuurbescherming bestaat uit drie onderdelen: de bescherming van soorten, de bescherming van gebieden en de bescherming van houtopstanden. De kern van het natuurbeleid wordt gevormd door het Natuurnetwerk Nederland, dat een samenhangend netwerk vormt van natuurgebieden. De provincies zijn het bevoegd gezag en alleen bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid, is het Rijk het bevoegd gezag. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de relevante wetgeving en het natuurbeleid voor het plangebied; de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

3.2 Bescherming van soorten

Het uitgangspunt bij het onderdeel soortenbescherming is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde dieren of planten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan. De wet kent een drietal beschermingsregimes; beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn, beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn en beschermingsregime “andere soorten”. Daarnaast zijn landelijk van een aantal vogelsoorten de nesten jaarrond beschermd. Elk beschermingsregime heeft zijn eigen verbodsbepalingen.

Voor ieder ruimtelijk plan is het verplicht om te toetsen of deze leiden tot overtreding van de betreffende verbodsbepalingen. Wanneer er sprake is van een overtreding dient onderzocht te worden of er een vrijstelling geldt. Indien dit niet mogelijk blijkt, is het nodig om na te gaan of een ontheffing kan worden verkregen. Bijlage 1 gaat verder in op het wettelijk kader bij toetsing aan de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

Gevolgen plangebied

De bescherming van soorten is overal en altijd van toepassing bij ontwikkelingen. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van beschermde soorten en welke effecten de voorgenomen ontwikkeling heeft op deze soorten.

4 Methode

De aanwezige natuurwaarden zijn in beeld gebracht op basis van een verkenning van bestaande inventarisatiegegevens en gericht onderzoek naar vleermuizen, huismus en gierzwaluw.

4.1 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek is gebruikgemaakt van landelijke, provinciale en indien beschikbaar regionale verspreidingsinformatie:

- Uit de landelijke verspreidingsinformatie uit atlassen, die deels gedateerd is, moet blijken of nabij de locaties in het verleden strikt beschermde soorten zijn aangetroffen. Exacte locaties of datering van de waarnemingen zijn daarbij veelal niet bekend. Deze gegevens hebben vaak betrekking op atlasblokken (5x5 kilometer) en veelal betrekking op de regio en niet specifiek op het plangebied.
- De flora- en faunadatabase van Eelerwoude is eveneens geraadpleegd. Eelerwoude heeft meerdere onderzoeken in de nabije omgeving uitgevoerd. De data van deze onderzoeken zijn opgeslagen in deze database. Tevens is in 2019 in het kader van het SMP Hardenberg heel Hardenberg op gebouwbewonende soorten geïnventariseerd. De data uit het SMP zijn tevens gebruikt voor dit onderzoek. Zie de literatuurlijst voor een totale lijst van de geraadpleegde bronnen.

4.2 Veldonderzoek

Op basis van een aantal veldbezoeken is het plangebied onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen en de functionele leefomgeving van vleermuizen, vogels en overige soorten. De onderzoeken zijn uitgevoerd door V. de Lenne en N. Otten. Betreffende personen zijn ecologisch adviseur en werkzaam bij Eelerwoude. In tabel 1 zijn de onderzoekdata weergegeven. Hierbij zijn tevens de onderzoekers, starttijden en weersomstandigheden genoteerd.

Kader – ecologisch deskundige

De veldmedewerkers van Eelerwoude beschikken over een uitgebreide ervaring met de betreffende soortgroepen en voldoen aan de criteria van ‘ecologisch deskundige’. Met een ecologisch deskundige wordt bedoeld een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- *op HBO- dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of*
- *op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of*
- *als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of*
- *zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied; en/of*
- *zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.*

Tabel 1. Type onderzoek, datum, start- en eindtijd, veldmedewerker(s) en de weersomstandigheden genoteerd per veldbezoek.

Datum en type onderzoek	Start – eindtijd	Veldmedewerker	Weersomstandigheden
08-04-2019 Huismussenonderzoek en overige soorten	08:00-12:00	N. Otten	14 °C, droog, onbewolkt, windkracht 2 Bft
14-05-2019 Huismussenonderzoek en overige soorten	07:00-09:00	V. de Lenne	14 °C, droog, lichtbewolkt 1/2, windkracht 2 Bft
29-05-2019 Kraamonderzoek vlermuizen en gierzwaluw	21:00-23:30	N. Otten	16 °C, droog, lichtbewolkt 1/2, windkracht 1 Bft
03-06-2019 Kraamonderzoek vlermuizen en gierzwaluw	03:00-05:30	N.Otten	12 °C, droog, lichtbewolkt 1/2, windkracht 1 Bft
20-06-2019 Kraamonderzoek vlermuizen en gierzwaluw	03:15-05:15	N. Otten	17 °C, droog, bewolkt windkracht 2 Bft
14-07-19 Kraamonderzoek vlermuizen en gierzwaluw	20:45-00:00	J. Overweg	15 °C, droog, licht bewolkt windkracht 1 Bft
07-08-2019 Massawinteronderzoek vlermuizen	22:30-01:30	V. de Lenne en N. Otten	16 °C, droog, half bewolkt windkracht 2 Bft
14-08-2019 Balt en Massawinteronderzoek vlermuizen	22:30-02:15	V. de Lenne	14 °C, droog, onbewolkt windkracht 1 Bft
21-08-2019 Baltsonderzoek vlermuizen	23:30-02:00	V. de Lenne	14 °C, droog, heldere hemel, windkracht 1 Bft
17-09-2019 Baltsonderzoek vlermuizen	23:00-01:00	V. de Lenne	12 °C, droog, licht bewolkt, windkracht 2 Bft

Vleermuizen

Bij de uitvoering van het vleermuisonderzoek is gewerkt conform het ‘Protocol voor vleermuisinventarisaties’ dat in januari 2017 is geëvalueerd door deskundigen van het Netwerk Groene Bureaus, de Zoogdiervereniging en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Het protocol is daarmee aangepast naar de meest recente wetenschappelijke inzichten.

Het vleermuisonderzoek heeft zich gericht op het vaststellen van de soortensamenstelling, de aantallen, de gebruiksfunctie van het gebied en het vaststellen van verblijfplaatsen (kraamverblijven, winterverblijfplaatsen, zomerverblijven etc.), vliegroutes en foerageergebieden. Het onderzoek heeft zich geconcentreerd op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen en laatvlieger vanwege de geschiktheid van het type bebouwing voor deze soorten. Uiteraard is tijdens de veldbezoeken ook aandacht besteed aan eventuele andere beschermde vleermuissoorten binnen het plangebied, zoals ruige dwergvleermuis en rosse vleermuis. Tijdens het vleermuisonderzoek is gebruikgemaakt van een Batlogger M in combinatie met een

EchoMeter Touch. Diverse vleermuisopnamen zijn geanalyseerd in daarvoor speciaal ontwikkelde software om vleermuizen te determineren.

In totaal zijn 8 veldbezoeken uitgevoerd: vier in de kraamperiode, twee voor massawinterverblijfplaatsen en twee in de baltsperiode. Het kraamonderzoek heeft zich gericht op de aanwezigheid van zomer- en/of kraamverblijfplaatsen van vleermuizen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens het uitvlieg- of invliegtijdstip van vleermuizen, respectievelijk rond zonsondergang en zonsopkomst. Het baltsonderzoek heeft zich gericht op het vaststellen van balts-, paar-, en/of winterverblijfplaatsen van vleermuizen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens de baltsactiviteit van vleermuizen, na zonsondergang tot middernacht. Tijdens dit tijdstip is de meeste baltsactiviteit bij vleermuizen waar te nemen. De bezoeken tijdens de massawinterrondes hebben zich gericht op zwerpende exemplaren rond middernacht (aanwijzingen voor winterverblijfplaatsen). De veldbezoeken vonden plaats tijdens voor vleermuizen gunstige weersomstandigheden.

Vogels

Bij broedvogelinventarisaties van de huismus en de gierzwaluw is gewerkt volgens het Kennisdocument Huismus en Gierzwaluw (Bij12, 2017). Hierbij worden waarnemingen die op broedgevallen of een territorium duiden in verschillende inventarisatierondes genoteerd op kaart. Vervolgens wordt op basis van deze waarnemingen een kaart met territoria vastgesteld.

Huisumus

Het onderzoek naar de huismus is uitgevoerd in twee bezoeken in de periode april – mei. De bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens gunstige weersomstandigheden. Tijdens het bezoek is onder andere gelet op zingende mannetjes en nestindicatieve waarnemingen zoals nestbouw, transport voedsel en alarmroepen.

Gierzwaluw

Het gierzwaluwonderzoek is uitgevoerd in vier bezoeken. Deze bezoeken zijn uitgevoerd voorafgaand en na het vleermuisonderzoek tijdens gunstige weersomstandigheden. Tijdens het onderzoek zijn bezette nesten geteld (in- en uitvliegende dieren). Tijdens dit tijdstip zoeken gierzwaluwen hun nesten op om te gaan slapen, waarbij ze in de ochtend weer uitvliegen. Gedurende dit onderzoek worden tevens laagvliegende vogels genoteerd, met onderscheid tussen luidruchtige vluchten op huishoogte en bezoek van een (waarschijnlijke) nestplaats. Ook is getaped met geluid; vanuit verblijfplaatsen roepen gierzwaluwen nog lang terug op geluid waardoor de nestlocaties gemakkelijk te vinden zijn.

Overige beschermde soorten

In en rond het plangebied komen mogelijk nog een aantal andere beschermde soorten voor dan eerder beschreven. Voor een groot deel zal het gaan om algemeen voorkomende en vrijgestelde beschermde soorten, maar ook de aanwezigheid van een aantal beschermde (nachtactieve) soorten kan niet op voorhand worden uitgesloten. Denk hierbij aan bijvoorbeeld de steenmarter en kleine marterachtigen. Het veldwerk naar de groep van overige soorten is uitgevoerd tijdens het veldonderzoek naar vleermuizen.

5 Beschermde soorten

Dit hoofdstuk beschrijft de tijdens het veldbezoek waargenomen soorten, al dan niet aangevuld met gegevens uit de literatuur en andere informatiebronnen. Vervolgens worden eventuele effecten beschreven als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling.

5.1 Vleermuizen

5.1.1 Voorkomen en functie

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn in het gebied 3 soorten vastgesteld; gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en meervleermuis. Hieronder wordt per soort ingegaan op hoe zij het gebied gebruiken, daarnaast zijn deze waarnemingen in de bijlagen op kaart weergegeven.

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis (zie figuur 4) is in Nederland de meest algemene vleermuissoort. De soort wordt veelvuldig waargenomen in stedelijk gebied. (Kraam)kolonies zijn in Nederland vooral in gebouwen aangetroffen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Gebouwen worden ook als winterverblijf gebruikt, waarbij (mogelijk) vergelijkbare plaatsen als in de zomer benut worden, mits deze vorstvrij zijn. Ze jagen hoofdzakelijk binnen een straal van 2-5 km van de verblijfplaats. Vliegroutes volgen zoveel mogelijk lijnvormige structuren en ze jagen in gesloten tot half open landschap.

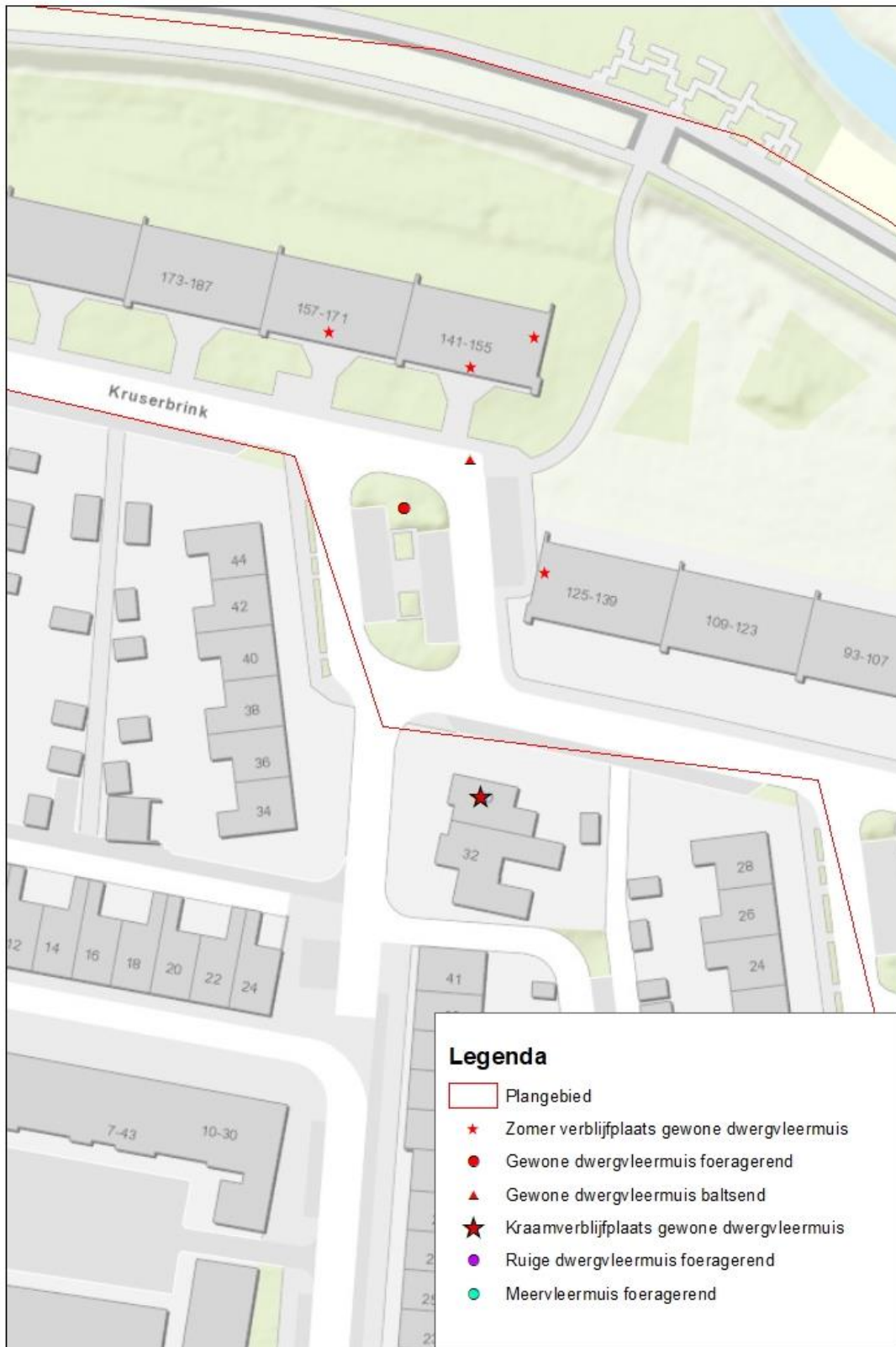
Figuur 3. Gewone dwergvleermuis achter een luik.

Verblijfplaatsen

Tijdens het kraamonderzoek zijn binnen de begrenzing van het plangebied drie zomerverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis vastgesteld. In totaal gaat het om 8-10 gewone dwergvleermuizen die in wisselende aantallen op 4 verschillende plekken in en uitvliegend zijn waargenomen uit de open stootvoegen van de flatgebouwen.

Het gaat vermoedelijk om mannetjes die overzomeren op deze locatie. Net buiten het plangebied is een kraamverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis vastgesteld in een woning aan de Kruserbrink 30. Tijdens het onderzoek naar massawinterverblijfplaatsen zijn geen zwermende gewone dwergvleermuizen of verhoogde concentraties rond het gebouw aangetroffen die wijzen op een massawinterverblijfplaats in de flats.

Tijdens het baltsonderzoek is een actief baltsend mannetje waargenomen tussen beide flatgebouwen (zie afbeelding 4), waar verschillende open stootvoegen werden aangetikt. De paar-/baltsverblijfplaats zit vermoedelijk aan beide kapse kanten van de flatgebouwen op dezelfde plekken als de zomerverblijfplaatsen. Vleermuizen baltsen (ook wel sociale roep) in het najaar binnen een territorium om vrouwtjes te vinden en mee te lokken naar hun verblijfplaats om te paren. Zij vliegen daarbij op vaste routes, waarbij ze een zeer sterke binding met een bepaald gebouw(en) en/of beplanting hebben waar zich een paar- of baltslocatie bevindt. Baltsende mannetjes zijn dan ook een indicatie voor de aanwezigheid van een balts- of paarverblijfplaats. Mogelijk overwinteren deze mannetjes ook op deze locaties. Een locatie met een balts- en/of paarverblijfplaats kan dan ook aangemerkt worden als (vermoedelijke) winterverblijfplaats. Bij strenge vorst verhuizen ze echter vaak naar massawinterverblijfplaatsen, die niet binnen het plangebied aanwezig zijn. De exacte plekken van de balts- of paarplekken zijn vaak niet duidelijk, aangezien ze tijdens het baltsen zelden in- of uitvliegen. Wel is de locatie op woningniveau vaak duidelijk. Soms baltsen mannetjes rondom een geheel gebouwenblok zonder duidelijke voorkeur voor een bepaalde woning of appartementencomplex. Binnen een territorium kunnen de mannetjes verschillende verblijfplaatsen hebben. Deze verblijfplaatsen maken onderdeel uit van een netwerk en binnen dit netwerk verhuizen ze regelmatig tussen deze verblijven.

Figuur 4. Zomerverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis

Kader - vleermuisverblijfplaatsen

Onder de vleermuizen zijn gebouw bewonende en/of boom bewonende soorten aanwezig. Gewone dwergvleermuis en laatvlieger zijn hoofdzakelijk gebouw bewonend. Rosse vleermuis en watervleermuis zijn voornamelijk boom bewonende en gewone grootoorvleermuis, franjestaart en ruige dwergvleermuis bewonen zowel bomen als gebouwen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Holten en spleten in bomen en ruimtes achter loszittend schors zijn voorbeelden van verblijfplaatsen in bomen.

Vanuit de verschillende functies van de verblijfplaats worden weer andere eisen gesteld aan bijvoorbeeld het klimaat, de toegankelijkheid en de expositie van het verblijf ten opzichte van de zon. Als kraamverblijfplaats worden meestal gebouwen en/of bomen uitgekozen waarbinnen een constant klimaat heerst. Bij gebouwen zijn dit voornamelijk woningen met een spouwmuur of een geïsoleerd dak. Sommige vleermuizen hebben aan een opening van 1-2 cm voldoende om naar binnen te kruipen. Bij bomen gaat het meestal om dikke, oude bomen met een dikke restwand.

Kader – Paarverblijfplaatsen

Definitie paar(verblijf)plaats in het vleermuisprotocol 2017: Een verblijfplaats of de omgeving daarvan, waar ten minste een baltsend mannetje of meerdere vleermuizen overdag verblijven en paren of komen zwermen. Welk gedrag is waar te nemen, is afhankelijk van de soort. Te herkennen aan zwermgedrag en/of baltsroepen. (Zwermen bij het invliegen komt bij meer verblijfsfuncties voor.)

Een samenhang van waarnemingen kunnen duidelijk maken wat de waarde van een locatie is. Fanatiek roepende mannetjes zijn een belangrijke indicatie voor een paarverblijfplaats in het gebied. Maar wanneer is de roep nou een indicatie voor een paarverblijfplaats of wanneer is het gewoon een sociaal geluid? Om zeker te kunnen aangeven dat het om een baltsroep gaat voor het vaststellen van een paarverblijfplaats moet er gekeken worden naar verschillende factoren:

- aantal roepen; wanneer een vleermuis <5 roept, gaat het om een sociale roep. Wanneer de roep in lange series met regelmatige intervallen > 10 keer wordt uitgestoten gaat het om een baltsroep;
- vliegstijl; baltsactiviteiten gaan gepaard met vleugelslagen welke onderbroken worden met een glijdende vlucht;
- valse landingen; baltsende mannetjes worden vaak herhaaldelijk aanvliegend waargenomen bij bepaalde plaatsen op de muur, dit vaak in de hoeken van een gebouw of onder uitstekende delen van de wand;
- aantal uren na en voor zonsondergang en -opgang; baltsactiviteiten worden opgebouwd tot 4 uur na zonsondergang (met een piek in het 4e uur) en 4 uur voor zonsopkomst (piek op het 3e uur), om middernacht nemen de baltsactiviteiten iets af;
- tijd van het jaar; van juli tot augustus is er weinig baltsactiviteit in de eerste uren na zonsondergang, van augustus t/m oktober beginnen de baltsactiviteiten steeds vroeger op de avond;
- temperatuur en weersomstandigheden; bij hogere temperatuur in de avond zijn er meer baltsactiviteiten, bij heftige regen zijn er geen baltsactiviteiten aanwezig, andere weers- omstandigheden hebben geen invloed op de baltsactiviteiten.

Voordeel van het inventariseren tijdens de baltspiek is dat er makkelijk vastgesteld kan worden wat de territoriumgrenzen van het mannetje zijn, deze kunnen voor gewone dwergvleermuis circa 1,2 tot 10 ha groot zijn. Met deze gegevens kan de dichtheid van de paarplaatsen bepaald worden. Daarnaast is er een voordeel dat ook de aangrenzende gebieden makkelijk beoordeeld kunnen worden en of deze binnen het territorium vallen. Informatie over het territorium is belangrijk wanneer er in het plangebied een paarverblijfplaats wordt aangetroffen. Aan de hand van de informatie over de territoria in de omgeving kan aangegeven worden of er voldoende alternatieve in de omgeving aanwezig zijn. Want ook in de paartijd verhuizen mannetjes regelmatig binnen hun territorium.

Foeragegebied en vliegroutes

Tijdens het onderzoek werden gemiddeld 3 tot 8 gewone dwergvleermuizen waargenomen per veldbezoek. Met name boven de Vecht waren de concentraties foeragerende exemplaren hoger (i.v.m. voedsel). Ook werden op enkele plekken tussen de luwte van de gebouwen gejaagd. De open terreinen rondom de flats werden veelal gemedend. Tijdens geen enkel bezoek werden hoge aantallen gewone dwergvleermuizen waargenomen.

Overige soorten

Tijdens het onderzoek is 1 keer kortstondig een foeragerende ruige dwergvleermuis en een foeragerende meervleermuis boven de vecht waargenomen. Verblijfplaatsen of indicaties voor verblijfplaatsen van deze soorten zijn niet aangetroffen. Het plangebied heeft geen belangrijke functie voor de soorten.

5.1.2 Effecten

Verblijfplaatsen

De te slopen flats hebben een functie voor de gewone dwergvleermuis als zomerverblijfplaats voor 8-10 exemplaren. Met de voorgenomen sloop van deze flats kunnen negatieve effecten op vleermuizen niet op voorhand uitgesloten worden. Maatregelen zijn niet nodig om negatieve effecten op de gewone dwergvleermuis te voorkomen. Tevens is voor het verstoren en vernietigen van verblijfplaatsen van vleermuizen een ontheffing noodzakelijk. In 2019 is heel Hardenberg geïnventariseerd op vleermuizen met als doel het schrijven van een SMP en een gebiedsontheffing voor heel Hardenberg en omliggende dorpen te krijgen. Indien deze gebiedsontheffing is verleend, kan de sloop plaatsvinden volgens de voorwaarden die hierin worden genoemd.

Foerageergebied en vliegroutes

Belangrijk foerageergebied is niet aanwezig in het plangebied. Door de herinrichting van de wijk zal beperkt wat groen verloren gaan, echter met de nieuwe inrichting zullen hier veel meer nieuwe groenelementen voor terug komen. Negatieve effecten op de foerageergebieden worden niet verwacht. Vliegroutes zijn niet aanwezig in het plangebied.

Kader - Foerageergebieden en vliegroutes

Foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen zijn beschermd indien bij het verdwijnen ook een verblijfplaats ongeschikt wordt. Bijvoorbeeld door het onderbreken van een vliegroute wordt een foerageergebied onbereikbaar, waardoor de vleermuizen onvoldoende voedsel kunnen vinden. Bij het verdwijnen van foerageergebieden of vliegroutes wordt derhalve onderzocht of er voldoende bereikbare alternatieven zijn.

Vleermuizen maken gebruik van lijnvormige landschapselementen zoals bomenrijen en singels om zich langs te verplaatsen. Een aaneengesloten kronendak heeft hierbij de voorkeur. Van vleermuizen is bekend dat onderbrekingen in de lijnstructuur maximaal 100 tot 200 meter mogen bedragen (kleinere en langzaam vliegende soorten 50 meter). Wanneer de onderbrekingen groter zijn dan deze afstand kunnen sommige soorten deze afstand niet overbruggen en zullen ze uitwijken naar alternatieve vliegroutes en foerageergebieden.

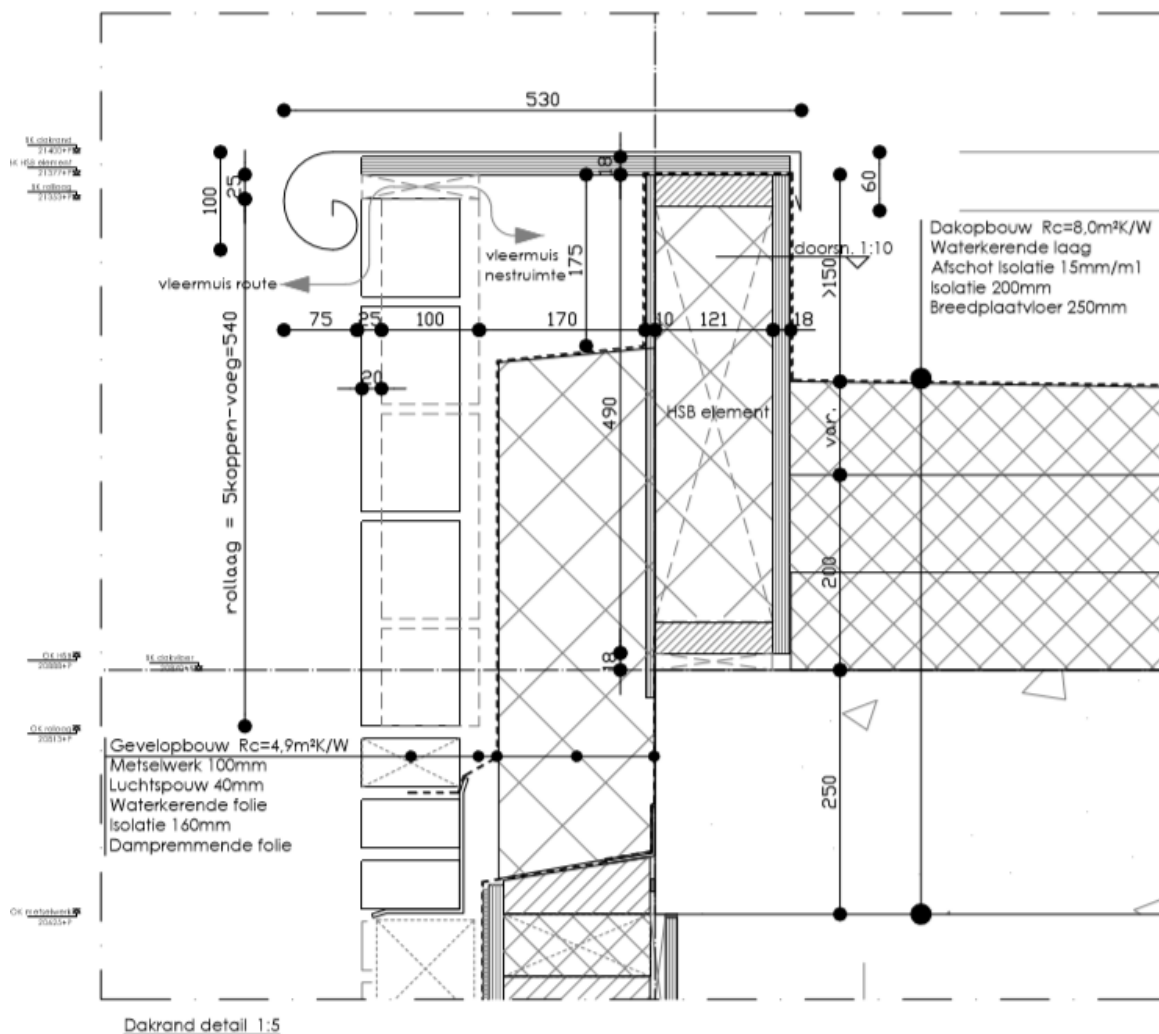
5.1.3 Te nemen maatregelen

Om negatieve effecten op vleermuizen tijdens de sloop te voorkomen dienen maatregelen genomen te worden. Op dit moment zijn we bezig een gebiedsontheffing voor Hardenberg te krijgen, als deze gebiedsontheffing verleend is, dienen de voorwaarden uit deze ontheffing in een ecologische werkprotocol gezet te worden. Tevens dient volgens dit werkprotocol gewerkt te worden om negatieve effecten op vleermuizen te voorkomen.

Voorwaarden waar rekening mee gehouden dient te worden zijn:

- Ongeschikt maken huidige verblijfplaatsen.
- Permanente verblijfplaatsen realiseren.
- Ecologisch werkprotocol opstellen.
- Ecologische begeleiding tijdens de werkzaamheden.

Het voornemen is de nieuwe bebouwing natuurinclusief te bouwen zodat er te allen tijde nieuwe verblijfplaatsmogelijkheden voor vleermuizen aanwezig zijn in het plangebied. Dit is uitgewerkt in een aparte notitie. Zo wordt er o.a. een nieuw te bouwen flatgebouw volledig toegankelijk gemaakt voor vleermuizen met ruimten in de spouwmuur en onder het dak.

Figuur 5 voorstel nieuwbouw met toegankelijke ruimten voor vleermuizen onder het dak en in de gehele luchtspouw.

Conclusie: Als gevolg van de voorgenomen sloopwerkzaamheden zijn negatieve effecten op de gewone dwergvleermuis niet uit te sluiten, maatregelen zijn noodzakelijk om negatieve effecten op de soort te voorkomen.

5.2 Vogels

5.2.1 Voorkomen en functie

Tijdens het vogelonderzoek zijn in het gebied 2 soorten vastgesteld waarvan de verblijfplaatsen jaarrond zijn beschermd; huismus en gierzwaluw. Hieronder wordt per soort ingegaan op hoe zij het gebied gebruiken, daarnaast worden deze waarnemingen in de bijlagen op kaart weergegeven.

Huisumus

Huismussen zijn bijzonder vindingrijk als het gaat om het vinden van een nestplaats. Ze nestelen meestal in holtes, bij voorkeur in huizen. De huismus is een jaarrond-soort, wat inhoudt dat de soort gedurende het hele jaar gebruikmaakt van de verblijfplaatsen. De huismus is een echte cultuurvolger en bovendien uitermate veelzijdig, wel is het een veeleisende soort. Het ontbreken van één van de onderstaande elementen kan betekenen dat ondanks de aanwezigheid van veel geschikte nestplaatsen toch geen huismussen aanwezig zijn. Al deze elementen liggen dichtbij elkaar, bij voorkeur in een straal van een paar honderd meter.

Geschikt huismussenhabitat bestaat uit de volgende elementen:

- Ruim voldoende nestgelegenheid.
- Continu voedsel in de directe omgeving van dekking.
- Voldoende inheems groen als leverancier van eiwitrijk voedsel voor de jongen.
- Evergreens (bladhoudende of groenblijvende plant) in hagen of gevelbegroeiing.
- Zandbad.
- Water.

De huismus komt redelijk algemeen voor in het plangebied. In het plangebied zijn 5 territoria vastgesteld. Deze maken deel uit van een grotere populatie huismussen die alleen rondom het plangebied al uit ongeveer 24 territoria bestaat. De huismussen in de flats broeden in de spouwmuur waartoe ze via brede ventilatiegaten toegang hebben. De huismussen in de omliggende wijken broeden onder het pannendak of in nestkasten. Aan het gebouw van het Alfa college aan de zuidkant van het plangebied hangen ongeveer 40 gierzwaluwkasten waarbij ook meerdere kasten door de huismus bezet zijn.

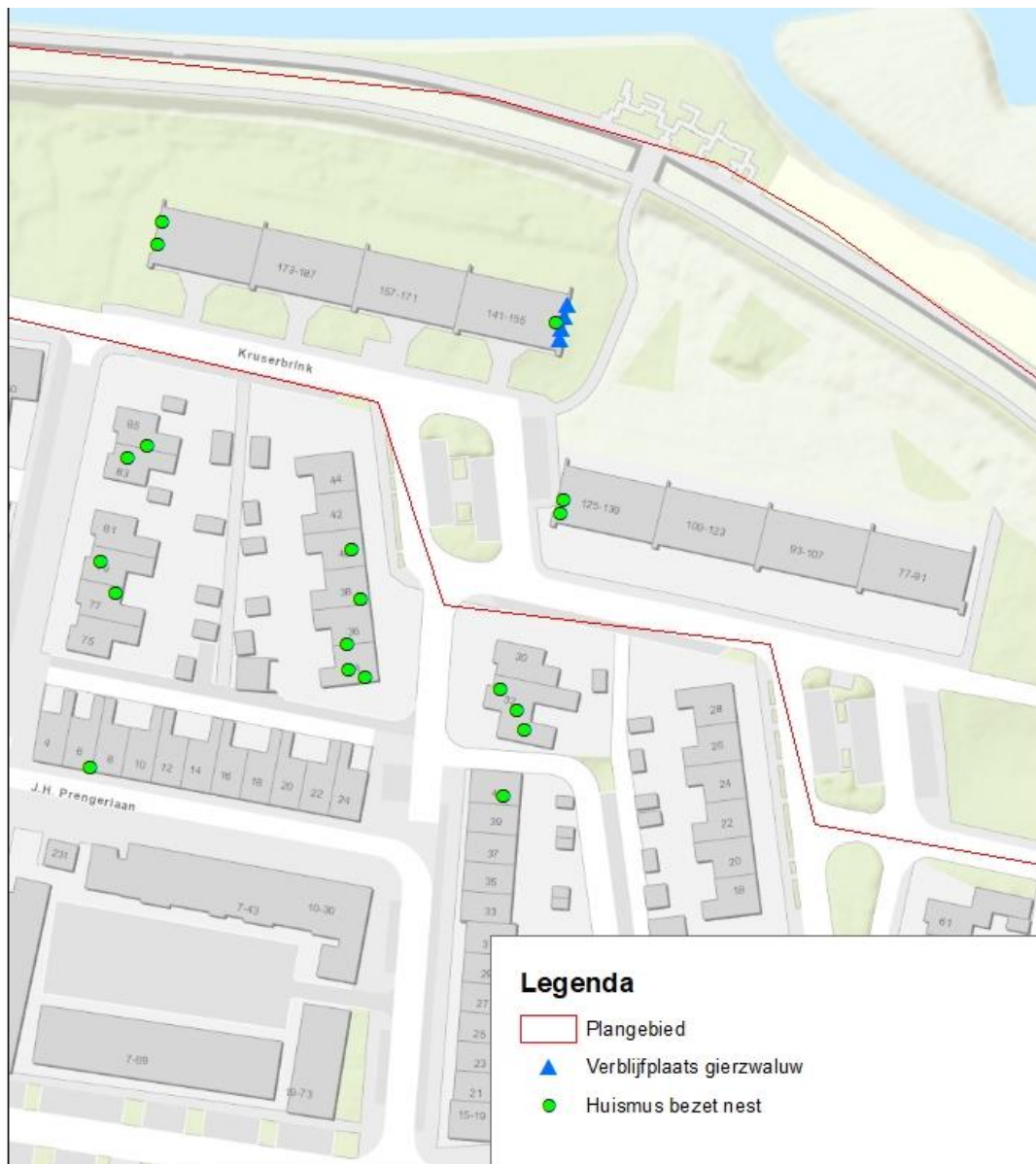

Figuur 6. Huismus op dakrand geeft aanwijzing voor territorium (li) en een vliegende gierzwaluw (re).

Gierzwaluw

De gierzwaluw is een trekvogel en alleen in de maanden mei, juni en juli in Nederland. Ook de gierzwaluw is voor zijn verblijfplaats in Nederland afhankelijk van de mens. Als verblijfplaats kiest de soort holtes en kieren tussen dakpannen en de tengels (panlatten), spouwmuur-isolatiegaten en diverse andere holtes. Deze vogels houden er een bijzondere leefwijze op na; de soort slaapt en paart in de lucht en komt alleen 'aan land' om te broeden.

Er broeden 4 paar gierzwaluwen in de spouwmuur van de westelijke flat. Via grote open stootvoegen/ventilatiegaten hebben ze toegang tot deze flats. Waarschijnlijk zit er in de luchtspouw oud isolatiemateriaal waarop ze kunnen broeden. Aan het gebouw van het Alfa college aan de zuidkant van het plangebied hangen ongeveer 40 gierzwaluwkasten waarvan er 11 bezet zijn door de gierzwaluw. In het naastgelegen pand en in de Kruserbrink broeden ook nog enkele paren in inbouwkasten en houten nestkasten. De locaties van deze broedparen zijn terug te vinden in bijlage 2 waarin een groter kaartbeeld is opgenomen.

Figuur 6. Verblijfplaatsen van huismus en gierzwaluw in en direct rondom het plangebied.

5.2.2 Effecten en ontheffing

De verblijfplaatsen van de huismus en de gierzwaluw zijn jaarrond beschermd. Er geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Huisumus en gierzwaluw

Binnen het plangebied komen 5 verblijfplaatsen van de huismus en 4 van de gierzwaluw voor. Als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden (sloop flats) kan een tijdelijk effect ontstaan en treedt verstoring op beide soorten en hun verblijfplaatsen op. Hiervoor is een ontheffing noodzakelijk. In 2019 is heel Hardenberg geïnventariseerd op huismus en gierzwaluw met als doel het schrijven van een SMP en een gebiedsontheffing voor heel Hardenberg en omliggende dorpen te krijgen. Indien deze gebiedsontheffing is verleend, kan de sloop plaatsvinden volgens de voorwaarden die hierin worden genoemd.

Maatregelen zijn noodzakelijk om negatieve effecten te voorkomen of te beperken en om te allen tijde een verblijfplaats voor de huismus en de gierzwaluw aan te bieden. Ook na de renovatie dienen weer verblijfplaatsen voor deze soorten aangeboden te worden. Voor de huismus worden hiervoor ingemetselde neststenen gebruikt. Na het nemen van maatregelen wordt niet verwacht dat de gunstige staat van instandhouding van de huismus in het geding komt.

5.2.3 Te nemen maatregelen

Om negatieve effecten op de huismus en de gierzwaluw te voorkomen of te beperken dienen een aantal aanvullende maatregelen genomen te worden. Op hoofdlijnen betreffen dit:

- Slopen buiten de kwetsbare periode van de soort. In deze situatie betreft dit de broedperiode. De broedperiode loopt globaal van maart tot augustus.
- Nieuwe duurzame verblijfplaatsen aanbieden.
- Ecologisch werkprotocol opstellen.
- Begeleiding tijdens de werkzaamheden.

Nieuwe duurzame verblijfplaatsen aanbieden

Het voorstel is om in de nieuwe flats 40 gierzwaluwwinbouwstenen in te bouwen, zowel de huismus als de gierzwaluw maken gebruik van deze kasten. Dit is uitgewerkt in een nadere notitie.

Figuur 7. Voorbeeld inbouwkasten.

Conclusie: Als gevolg van de voorgenomen sloopwerkzaamheden aan het dak zijn negatieve effecten op de huismus en de gierzwaluw niet uit te sluiten, maatregelen zijn noodzakelijk om te allen tijde alternatieve verblijfplaatsen aan te bieden en verstoring te voorkomen.

5.3 Overige beschermde soorten

5.3.1 Voorkomen en functie

Tijdens het veldonderzoek is ook gelet op de aanwezigheid van andere (niet-vrijgestelde) beschermde soorten dan hierboven beschreven. Deze beschermde diersoorten zijn niet waargenomen en verblijfplaatsen worden ook niet verwacht, dit vanwege het ontbreken van geschikt biotoop en/of het bekende verspreidingsgebied.

In en rond het plangebied kunnen verschillende algemene vogelsoorten voorkomen. Het gaat hierbij o.a. om de soorten koolmees, merel, boomkruiper, pimpelmees, roodborst. Deze soorten kunnen in en rond het plangebied tot broeden komen.

5.3.2 Effecten

Negatieve effecten zijn niet te verwachten op de groep overige beschermde soorten. Vaste rust- en verblijfplaatsen van deze beschermde soorten ontbreken. Het plangebied maakt wel onderdeel uit van het leefgebied van de steenmarter, maar ook van deze soort zijn geen vaste rust- en verblijfplaatsen waargenomen. Voor deze soort blijft voldoende leefgebied voorhanden. Tevens kan hij van het plangebied gebruik blijven maken als leefgebied. Wel dient te allen tijde rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van broedvogels. Alle vogelsoorten in Nederland zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.

Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Deze verbodsbepalingen kunnen in veel situaties worden voorkomen door versturende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. De periode van 15 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen. Werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn mogelijk indien is vastgesteld dat er met deze werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord. Voor de Wet natuurbescherming zijn echter alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar en ongeacht de zeldzaamheid van de soort. De genoemde termijn moet daarom niet al te strikt worden toegepast.

6 Conclusie

Op basis van het vleermuisonderzoek worden de onderstaande conclusies getrokken.

6.1 Conclusie algemeen

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat het plangebied onderdeel uitmaakt van het leefgebied van de beschermde soorten: gewone dwergvleermuis, gierzwaluw en huismus. Van deze soorten zijn verblijfplaatsen aanwezig in de te slopen flatgebouwen.

Voor het vernietigen/verstoren van een verblijfplaats is een ontheffing noodzakelijk. Op dit moment zijn we echter bezig met een gebiedsontheffing voor heel Hardenberg waaronder ook Kruserbrink valt. Dit project kan worden uitgevoerd onder de voorwaarden uit deze gebiedsontheffing

Als gevolg van de geplande werkzaamheden kunnen negatieve effecten op deze soorten niet op voorhand worden uitgesloten. Het nemen van maatregelen is noodzakelijk om negatieve effecten te voorkomen.

6.2 Maatregelen en aandachtspunten

Kort samengevat zijn de volgende maatregelen en aandachtspunten noodzakelijk om verdere verstoring en negatieve effecten op soorten te voorkomen:

- Ten aanzien van gewone dwergvleermuis, gierzwaluw en huismus worden permanente maatregelen genomen (zie 5.1.3.en 5.2.3).
- Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de kritische periode van vogels (maart-augustus).
- Tijdens het broedseizoen wordt rekening gehouden met broedende vogels.
- Ten aanzien van vleermuizen zijn maatregelen nodig om het gebouw ongeschikt te maken, dit wordt voorafgaand aan de sloop uitgevoerd.
- Op basis van de gebiedsontheffing dient een ecologisch werkprotocol geschreven te worden, waarin de te nemen maatregelen worden beschreven.

Literatuurlijst

- Dietz, C., Helversen, O. van, & Nill, D. (2011). Vleermuizen: Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. Utrecht, Nederland: De Fontein & Tirion Uitgevers.
- ESRI Nederland (2019). <https://www.esri.nl/nl-nl/home>.
- Catalogus Faunaprojecten. *Faunaprojecten 2019*
- Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis.
- Koninklijke Vermande (1999-2009). Planten en dieren, Flora- en faunawet, band 1, 2, 3, 4 en 5. SDU Uitgeverij, Den Haag
- Limpens, H., K. Mostert en W. Bongers (1997). Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Utrecht: KNNV Uitgeverij.
- Limpens, H., P. Twisk & G. Veenbaas (2004). Met vleermuizen overweg. Brochure over vleermuizen en de wijze waarop bij planning, aanleg, reconstructie en beheer van wegen praktische invullingen kan worden gegeven aan de wettelijke zorgplicht voor vleermuizen. Dienst Weg- en Waterbouwkunde, Delft / Zoogdierverseniging, Arnhem.
- Reggewoon. (2019). Vraagspecificatie groot onderhoud Het Helmerink, Nijverdal. Nijverdal: Reggewoon.
- Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdierverseniging en Gegevensautoriteit Natuur (2017). Vleermuisprotocol 2017.

Soortinformatie:

- www.zoogdierverseniging.nl

Soorten:

- Bij12 (2017). Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*. Bij12, versie 1.0,

Bijlage 1 Soortkaarten

